

Nr 38

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av 1959 års internationella viteavtal.

I en till riksdagen den 25 september 1959 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 166, har Kungl. Maj:t under åberopande av bifogade utdrag av statsrådsprotokollen över jordbruksärenden och utrikesdepartementsärenden för den 10 april 1959 ävensom över jordbruksärenden för den 25 september 1959 hemställt, att riksdagen måtte godkänna 1959 års internationella viteavtal samt en i anslutning därtill träffad överenskommelse mellan avtalets exportländer rörande representationen i det internationella veterådets exekutivkommitté respektive rådgivande kommitté för prisomräkningstal. Avtalet har för Sveriges del undertecknats den 22 april 1959, och samma dag har förklaring avgivits om svenska regeringens avsikt att ratificera avtalet. Den särskilda överenskommelsen mellan avtalets exportländer har för Sveriges del undertecknats den 16 juli 1959.

Rörande avtalets lydelse torde få hänvisas till propositionen s. 2—50.

Efter redogörelse för tidigare och nu gällande internationella viteavtal samt för förberedelserna till 1959 års avtal har *chefen för jordbruksdepartementet* beträffande sistnämnda avtals innebörd anfört i huvudsak följande.

»Det nya internationella avtalet gäller under tre år från och med den 1 augusti 1959 till och med den 31 juli 1962. Avtalet är öppet för undertecknande i Washington från och med den 6 april till och med den 24 april 1959. Undertecknandet sker med förbehåll för godkännande av vederbörande länder enligt dessas konstitutionella regler. Ratificering skall äga rum senast den 16 juli 1959. Emellertid kan en regering senast den 16 juli underrätta Amerikas förenta staters regering om sin avsikt att ratificera, i vilket fall ratifikationshandlingarna skall deponeras senast den 1 december 1959.

Texten till avtalet på engelska språket ävensom en översättning av avtalet till svenska torde såsom bilaga få fogas till detta protokoll.

Avtalet skiljer sig till sitt innehåll rätt väsentligt från det nu löpande. Detta gäller bland annat avtalets syftemål, import- och exportländernas rättigheter och skyldigheter, maximi- och minimipriser samt det s. k. veterådets funktioner.

Avtalet syftar sålunda inte längre enbart till att tillförsäkra importlän-

derna tillgång till och exportländerna marknader för vete till stabila och skäliga priser. Avsikten är dessutom, att avtalet skall befordra utvecklingen av världshandeln, stimulera konsumtionen av vete och bidra till lösningen av överskotts- och underskottsproblemen.

När det gäller medlemsländernas åtaganden förekommer inte garanterade kvantiteter i samma utformning som i det tidigare avtalet. Medan importländerna tidigare var skyldiga att vid minimipriset efter påfordran köpa minst viss i avtalet för landet i fråga angiven kvantitet, åligger det nu importländerna att, inte bara vid minimipriset utan så länge priset ligger mellan maximi- och minimipriserna, från exportländerna varje skördeår köpa minst en viss för varje importland fastställd procentuell andel av landets kommersiella import. Så länge priserna ligger mellan maximi- och minimipriserna är exportländerna skyldiga att kollektivt svara för att tillräckliga kvantiteter vete ställs till importländernas förfogande för täckning av dessas kommersiella importbehov. Vid maximipriset är exportländernas kollektiva förpliktelse i detta avseende begränsad till en kvantitet motsvarande genomsnittet av importländernas kommersiella inköp från exportländerna under en tidigare representativ period. Denna basperiod är för det första året under det nya avtalet de fyra skördeåren 1954/55—1957/58, för det andra året de fem skördeåren 1954/55—1958/59 samt för det tredje året de fem skördeåren 1955/56—1959/60.

Trettio importländer och nio exportländer har anmält sitt intresse av att delta i det nya avtalet. Antalet importländer är lägre än tidigare, vilket sammanhänger med att Italien, Mexico och Spanien i stället uppträder som exportländer samt att vissa länder, däribland flera latinamerikanska, över huvud taget ej längre medverkar i avtalet. Minskningen i antalet länder uppvägs emellertid mer än väl av Storbritanniens återinträde. Liksom tidigare återfinns Västtyskland, Danmark och Norge bland importländerna. Förutom de nytillkomna staterna upptar listan över exportländerna liksom hittills Argentina, Australien, Kanada, Frankrike, Sverige och Förenta staterna.

Den för varje importland fastställda andel av landets kommersiella import, som landet enligt avtalet är ålagt att inköpa från de i avtalet deltagande exportländerna så länge priserna ligger vid minimipriset eller mellan detta pris och maximipriset, varierar från 30 till 100 procent och det vägda genomsnittet av procenttalen för samtliga importländer utgör 70,47 procent. Importländernas totala kommersiella import från alla avtalsländer och utanförstående länder uppgick under basperioden 1954/55—1957/58 till 16,10 miljoner ton. Det totala importåtagandet motsvarar under angivna förutsättningar sålunda 11,35 miljoner ton. Under basperioden uppgick de trettio importländernas kommersiella import från de nio exportländerna till i genomsnitt omkring 15 miljoner ton.

För Sveriges del innebär det nya avtalet ett åtagande att vid maximipriset garantera avtalets importländer den genomsnittliga kvantitet, som importländerna under nyssnämnda basperioder köpt från Sverige. Denna

kvantitet kan för avtalsåren 1959/60 och 1960/61 beräknas till inemot 170 000 ton. För det följande avtalsåret blir kvantiteten i viss utsträckning beroende av exportutvecklingen under skördeåret 1959/60.

Till skydd för exportländerna i avseende på deras åtaganden gentemot importländerna har liksom i nuvarande avtal bestämmelser införts, som möjliggör för ett exportland att i händelse av dålig skörd helt eller delvis befrias från sina skyldigheter. Likaså föreligger vissa möjligheter att på annat exportland överföra en del av det gjorda åtagandet.

Av olika skäl kan exempelvis ett exportland under något år uppträda som importör på samma sätt som ett importland kan fungera som exportör. Med tanke på sådana fall har i det nya avtalet uppställts särskilda föreskrifter. Sålunda stadgas bland annat, att ett exportland, som köper vete, så långt det är möjligt skall täcka sitt behov från de övriga exportländerna samt att detsamma vid behovstäckningen skall undvika att vidta åtgärder, som kan skada veteavtalets genomförande.

Baskkvaliteten för vete är liksom hittills No 1 Manitoba Northern wheat i bulk i lager i de vid Övre sjön i Nordamerikas inland belägna hamnarna Fort William och Port Arthur. Minimipriset är likaså oförändrat 1,50 kanadensiska dollar per bushel. Maximipriset har däremot sänkts från 2,00 till 1,90 kanadensiska dollar. För svenskt vete beräknas minimipriset liksom i nu gällande avtal fritt ombord svensk hamn på grundval av vederbörande pris för baskkvaliteten cif och fob hamnar i Storbritannien med avdrag för gällande transportkostnader dit för svenskt vete. Maximipriset beräknas även i det nya avtalet med utgångspunkt från vederbörande pris på baskkvaliteten i destinationslandet med avdrag för gällande transportkostnader dit för svenskt vete. I båda fallen skall liksom nu företas sådan prisjustering för kvalitetsskillnad, som kan vara överenskommen mellan säljare och köpare.

Veteavtalets maximi- och minimipris för baskkvaliteten motsvarar i svensk valuta 36,16 respektive 28,55 kronor per deciton. Beräkningar, utförda av statens jordbruksnämnd i samråd med Svensk spannmålshandel, ekonomisk förening, ger vid handen att maximipriset kan anses motsvara ett pris för svenskt vete av normalkvalitet av omkring 33,60 kronor och minimipriset 26,44 kronor per deciton fritt ombord exporthamn. Om dessa siffror sammanställs med det förslag till prisgränser, som framlagts av jordbruksnämnden inom ramen för nämndens förslag till utformning av pris-sättningssystemet för jordbruksprodukter för tiden efter den 31 augusti 1959, finner man, att den övre prisgränsen i systemet ligger 14,40 kronor per deciton över det nya veteavtalets maximipris. På samma sätt ligger den nedre prisgränsen 11,56 kronor över veteavtalets minimipris. Därvid bör bemärkas, att importskyddet för vete enligt nyssnämnda förslag skall vara 13 kronor per deciton.

Det åvilar självfallet staterna i deras egenskap av avtalsslutande parter att tillse, att förpliktelserna enligt veteavtalet uppfylls. För Sveriges del har emellertid förutsatts — såsom hittills skett — medverkan från jord-

brukets sida. Från föreningen Svensk spannmålshandel har också uttalats, att man även denna gång är beredd att svara för de gjorda åtagandena. Tillräckliga garantier för att dessa kommer att infrias torde därmed föreligga.

Det internationella veterrådet skall liksom hittills administrera veteavtalet. Till skillnad mot tidigare skall därvid registreras inte bara kommersiella försäljningar utan även s. k. icke kommersiella transaktioner. Därmed avses enligt det nya avtalet bland annat försäljningar på långvarig kredit tillkomna genom statlig intervention, försäljningar mot bundna statliga lån, försäljningar mot inte konvertibel valuta samt gåvor. Väsentligt vidgade befogenheter har även i övrigt tillagts veterrådet. Sålunda har i det nya avtalet fastslagits, att veterrådet fortlöpande skall granska utvecklingen på den internationella vetemarknaden samt genom en årligen utarbetad översikt informera medlemsländerna om de gjorda iakttagelserna. Till ledning för översikten skall bland annat föreligga uppgifter från medlemsländerna rörande vilka åtgärder, som av dem vidtagits för att trygga vissa av rådet uppställda principer för avveckling av överskott. Till rådets uppgifter hör vidare att stimulera konsumtionen av vete. Enligt vad som uttryckligen angivits, skall emellertid rådets utvidgade befogenheter inte inkräkta på medlemsländernas handlingsfrihet med avseende på den interna jordbruks- och prispolitiken.

Vid beslutsfattande inom veterrådet innehar såväl importländerna som exportländerna 1 000 röster. Vid fördelningen av rösterna mellan exportländerna har som fördelningsbas använts storleken av dessa länders kommersiella försäljningar under åren 1954/55—1957/58 till avtalets importländer jämte Storbritannien, varefter viss jämkning skett. De tre stora exportländerna, Förenta staterna, Kanada och Australien, förfogar över sammanlagt cirka 800 röster, under det att Sverige innehar 15 röster.

I likhet med tidigare skall veterrådet upprätta en exekutivkommitté. I denna skall importländer och exportländer liksom i veterrådet ha samma antal röster. Medlemmarna i kommittén skall även i det nya avtalet vara tolv, varav åtta utses av importländerna och fyra av exportländerna. Mellan exportländerna har träffats en särskild uppgörelse, enligt vilken Kanada och USA under hela avtalstiden skall vara medlemmar i kommittén. Övriga exportländer med undantag för Mexico och Spanien kommer däremot att alternera, vilket bland annat innebär, att Sverige kommer att vara representerat under det tredje avtalsåret.

Till veterrådets förfogande skall även under den nya avtalstiden stå en rådgivande kommitté för prisomräkningstal, vilken bland annat skall ha till uppgift att framlägga förslag om jämförelsepriser för vete från olika länder och därmed sammanhängande tekniska frågor. Kommittén skall vidare i enlighet med sina nya utvidgade direktiv fortlöpande studera vetemarknaden och — så snart priserna tenderar att närma sig avtalets maximiel- eller minimiprisgränser — vara beredd att lämna rådet och exekutivkommittén råd i fråga om lämpliga åtgärder. Antalet medlemmar har utökats från sex till åtta. Någon representation från Sverige har inte enligt nyssnämnda

uppgörelse förutsetts bland de fyra medlemmar, som tillsätts av exportländerna.

Såsom hittills skall veterådet ha ett sekretariat. Detta skall bestå av en exekutivsekreterare och sådan personal i övrigt, som erfordras för arbetet inom rådet och dess kommittéer.

De vidgade arbetsuppgifterna för veterådet under det nya avtalet torde komma att medföra en viss ökning av administrationskostnaderna. Den nuvarande budgeten balanserar på 40 000 pund sterling och fördelningen av kostnaderna på de enskilda medlemsländerna är baserad på dessas inom avtalet garanterade kvantiteter. Sveriges bidrag uppgår under avtalsåret 1958/59 till 424 pund sterling. Under det nya avtalet kommer kostnaderna att fördelas på medlemsländerna efter dessas röstinnehav. Vid en oförändrad totalbudget skulle den svenska andelen bli 300 pund sterling. Därtill kommer liksom för närvarande kostnaderna för det egna landets representation i veterådet och dess kommittéer.

Av vad nu sagts torde framgå, att det nya internationella veteavtalet givits en sådan utformning och förutsatts erhålla en sådan anslutning, att det på ett betydligt effektivare sätt än sina föregångare kan förväntas bidra till att främja den internationella handeln med vete. För Sveriges del torde det få anses vara ett intresse att medverka i avtalet, varför Kungl. Maj:t för Sin del nu torde godkänna detsamma. Sedan avtalet undertecknats torde godkännandet av avtalet böra underställas riksdagens prövning. På Sverige belöpande andel av veterådets administrationskostnader ävensom kostnaderna för representationen i rådet och dess kommittéer torde liksom för närvarande böra bestridas från det å riksstaten under nionde huvudtiteln upptagna förslagsanslaget Bidrag till vissa internationella organisationer m. m.»

Utskottet

Det internationella veteavtal som nu underställts riksdagen för godkännande är avsett att gälla för tiden den 1 augusti 1959—den 31 juli 1962. Innebörden av detsamma är, såsom i det föregående redovisats, att de importländer vilka anslutit sig till avtalet skall tillförsäkras tillgång till vete till rimliga priser samtidigt som anslutna veteexporterande länder skall kunna påräkna avsättning i utlandet för berörda jordbruksvara vid en skälig prisnivå. Enligt det senast gällande avtalet var importländerna skyldiga att vid visst minimipris efter påfordran inköpa minst en för vederbörande land i avtalet inskriven mängd vete. Det nya avtalet ålägger de veteimporterande staterna att så länge priset på varan ligger mellan fastställda maximi- och minimigränser varje år från exportländerna köpa minst en för varje importland bestämd andel av landets kommersiella veteinförsel. Å andra sidan är enligt det nya avtalet exportländerna, till vilka Sverige avses höra, skyldiga att då priset befinner sig mellan nyssnämnda gränser kollektivt svara för att tillräckliga kvantiteter vete ställs till importländernas förfogande. I de

fall priset ligger vid maximigränsen är dock skyldigheten begränsad till en vetemängd motsvarande genomsnittet av importländernas inköp från exportländerna under en tidigare, representativ period.

Vidare må i sammanhanget erinras om att jämlikt en av avtalets bestämmelser ett exportland i händelse av dålig skörd helt eller delvis kan befrias från sina avtalsenliga skyldigheter. Möjlighet skall också föreligga att på annat exportland överföra en del av det gjorda åtagandet. Därest ett exportland är i behov av utländskt vete skall detta behov så långt möjligt täckas genom inköp från övriga exportländer, varvid skall tillses att inga sådana åtgärder vidtages som kan skada veteavtalets fullföljande.

Förutom Sverige, vilket såsom nämnts avses skola deltaga i egenskap av exportland, omfattar 1959 års veteavtal åtta andra exportländer och trettio importländer.

Texten till det ifrågavarande avtalet finnes bifogad Kungl. Maj:ts proposition i ämnet och utskottet hänvisar till densamma vad beträffar det närmare innehållet i avtalet. I sagda proposition har också återgivits en särskilt träffad överenskommelse mellan avtalets exportländer rörande representationen i en till det internationella veterrådet anknuten exekutivkommitté respektive i en rådgivande kommitté för prisomräkningstal likaledes knuten till omförmälda råd.

Utskottet finner för sin del att Sverige bör ansluta sig till det nya internationella veteavtalet och föreslår därför att riksdagen måtte godkänna densamma. Ävenså tillstyrker utskottet att riksdagen godkänner den särskilda överenskommelse som exportländerna ingått i anslutning till nyssberörda avtal.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må godkänna Sveriges anslutning till *dels* 1959 års internationella veteavtal, *dels* den särskilda överenskommelsen mellan avtalets exportländer rörande representationen i det internationella veterrådets exekutivkommitté respektive rådgivande kommitté för prisomräkningstal.

Stockholm den 10 november 1959

På jordbruksutskottets vägnar:

ANDERS PETTERSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Lage Svedberg, Nord, Bertil Andersson, Hjalmar Nilsson, Hermansson, Gunnar Berg, Hedström, Uno Olofsson, Sundin och Yngve Nilsson; samt

från andra kammaren: herrar Pettersson i Dahl, Gustafson* i Dädesjö, Andersson i Hyssna, Hægglom, Lindström, Antby*, Franzén i Motala, Nilsson i Lönsboda och Hedin.

* Ej närvarande vid justeringen.